

Píseň: S375 - Volný jsem + **modlitba;** **Oddíl k výkladu:** Jk 1, 1-8

Milí přátelé,

na posledním setkání jsme rozhodli, že se budeme věnovat Jakobově epištole (= dopisu; z řeckého epistolé).

Také jsem srhnoval knihu Sd. Zdůrazňoval jsem nezbytnost vnímání spisu jako celku - jednotlivých příběhu jako epizod seriálu nebo scén z filmu. Ty také nedávají smysl vůbec nebo úplně jiný, když je vytrhneme z jejich původního kontextu.

A také samotná kniha Sd je epizodou v širším příběhu: Je „přestupní stanicí“ mezi Božím lidem za Mojžíše a Jozua a dobou královskou. Sd toto také explicitně říká (Sd 17, 6; 18, 1; 19, 1; 21, 25). Tak osvětluje, proč Boží lid v knihách Samuelových nakonec podlehne vábivému kouzlu královského zřízení dle vzoru okolních národů. Aby čtenář mohl rozumět.

Ale také předznamenává, proč se bude i za vlády králů, ba přímo z jejich ruky, odehrávat tolik zla. Jako za soudců. Jako za anarchie bez soudců.

Jakubova epištola

Jakubův dopis je zvláštním úkazem mezi novozákonními spisy. V mnohém formou i obsahem zní jako starozákonní proroci. Nebere si servítky - je drsnější než Pavlovy dopisy. Jak jsme to slyšeli už dnes: Na člověku mnoho záleží. Má na mnoho věcí vliv. A tak nemá nikdy absolutní omluvy ani za svou vlastní situaci. Tak již Jk 1, 5-7.

Pro důraz na lidskou odpověď na Boží slovo Martin Luther nazývá tento dopis „slaměnou epištolou.“ Totiž že staví na slámě - na člověku. Druhým důvodem je skutečnost, že o čem Jakub píše, přece všichni vědí. Jde o úplně jasné věci. Proč se jimi tedy nějak zvláště zabývat? Sám Luther však nebyl proti její přítomnosti v kánonu (= míře) křesťanské víry i života.

Dějiny první církve však dokládají, že s Jakobovou epištolou byly problémy. Prvních asi tři sta let tento dopis součástí

novozákonního kánonu *nebyl*. *Nebyl* v Bibli. K jeho zařazení došlo až v průběhu 4. století po Kr. I v novověku se vedly spory o jeho, řekněme, „patřičnosti.“

Je dobře, že moderní křesťané nepodlehli svým touhám (srv. Jk 1, 13-15), nýbrž podřídili se rozhodnutí prvotní církve. Jakubova epištola plní totiž, kromě jiného, podobnou funkci v NZ jako mudroslovná literatura v SZ.

To potvzuje i žánr a forma: Nemalá části dopisu Jakubova jsou volně spojené aforismy - zejména v první kapitole je to velice nápadné. Pokud tento úvod položíme vedle oddílů např. z knihy Přísloví, je stejnost žánru očividnou.

Tak je také u Jk potřeba mít na paměti význam žánrů. Tím je mudrosloví, někdy homileteckého (homilie = kázání) typu. Nejde o teologický spis jakým je např. list Římanům. Nejde ani o narativ, jakými jsou např. evangelijní podání.

Toto základní pochopení základního kontextu dopisu ulehčí porozumění mnoha ne-úplně-snadno-srozumitelným formulacím. Dobrým příkladem budiž závěr dnešního oddílu.

Dobový kontext

Dopis samotný byl snad původně sepsán skutečně jakýmsi Jakubem. Ani to však není jisté, neboť řada dopisů nárokuje si autorství apoštola Pavla, prokazatelně není z jeho ruky (např. Ko, 2Te, Ef). Podobně jako u ostatních deuteropavlovských¹ dopisů tomu napovídají: Odlišný slovník i teologie (tyto nelze aplikovat v případě Jk, nemáme totiž žádnou kontrolní skupinu ke srovnání) a zejména úroveň užitého jazyka.

Prvotní církve i badatelé mají za to, že tento „Jakub, služebník Boží a Pána Ježíše Krista,“ byl ve skutečnosti Jakubem - bratrem Páně (Ga 1, 19). Nám dochovaná a známá podoba dopisu je však

¹ Dosl. „druhotně Pavlových“ (srv. Deuteronomium = druhý zákon). Tedy že tyto dopisy napsal nějaký z Pavlových žáků. Stejně jako se různí proroci přidávali k původnímu Izajášovi, ačkoli působili až o dvě stě let později. Nejde tedy o plagiátorství (takové pochopení se objevuje až v moderní Evropě), nýbrž o jeho pravý opak - o vzdání úcty, podřízení se vyšší a uznávanější autoritě, zatímco mé vlastní jméno a úspěchy budou ztraceny v propadlišti dějin. Zatímco v plagiátorství si přisvojují slávu jiného.

psána tak vytríbenou řečtinou, že není možné, aby jej sepsal Ježíšův příbuzný ze zapadlé Galileje.²

Nejspíše je tedy nám známá podoba dopisu později přepracovaným starším dopisem. Původní dopis byl sepsán snad před r. 62 (toho roku byl Jakub, bratr Páně, ukamenován), nám dochovaná podoba je pravděpodobně z konce 1. století po Kr. O tom, že se jedná o redakční přepracování svědčí polemika proti těm, kteří špatně a mylně chápali Pavlovy listy zejména v oddílech o vztahu mezi vírou a skutky.

Tento úsudek je podporován také formou, která není úplně jednolitá. Některé oddíly jsou navzájem nesouvisející aforismy (např. Jk 1), jiné části jsou až kazatelským rozpracováním jednoho tématu (např. Jk 2, 14-26). Tak se dopisy prostě nepiší. Avšak právě pozdější redakce „všeho podstatného od „Jakuba, bratra Páně,“ by právě takto „slila dohromady“ různé obsahy - a tak i žánry. Jak to známe z evangelijních podání, které jsou také kompiláty různých svědectví a pramenů.

Dopis samotný je prvním (v pořadí novozákonního kánonu) tzv. katolickým listem. Tedy listem obecným (= řecky *katholiké*), tedy pro všechny křesťany. Ačkoli původně byl možná zejména pro křesťany ze židů (srv. Jk 1, 1).³

Tento dopis, stejně jako většina biblických epištol, tak není úplně vhodný pro bohoslužebné kazatelské zpracování. Už totiž jde o kázání. A kázát na kázání není úplně srozumitelné. Avšak protože jsou epištoly kvůli době vzniku velice zhuštěnými texty, je o čem kázat i v případě epištol. Překvapivě, a paradoxně, totiž je epištolám často rozuměno mylně. Právě v domnění, že „je v nich všechno jasné, protože už vlastně jde o kázání.“

² Jen pro srovnání: Řečtina např. Matoušova a Markova podání evangelia je velice rudimentární a plná chyb. Oproti tomu Lukášova a Janova (oba spíše vzdělanci a z helénizovanější doby) je blízka třeba řečtině Pavlově či listu Jakubova.

³ Ačkoli by zkratkovitá logika mohla velet opak. List Jakubův zdůrazňuje skutky, což by právě židé měli nepotřebovat. Avšak právě mnozí židovští konvertité ke křesťanství v něm hledali zejm. ulehčení jha následování Božího slova. Učení o „spasení z pouhé milosti“ je lákavým opakem učení, které zdůrazňuje plnění mnohých povinností. Avšak takové pochopení Pavla i Boží milostí je pochopením mylným. Jak se vůči tomu opakovaně vymezoval Pavel i Jakub a vyvracel ho také Petr.

Dnešní oddíl

Již úvod Jakubova dopisu svědčí o jeho vysokých nárocích a neobvyklosti v Novém zákoně: „Mějte radost, když na vás přicházejí zkoušky.“ Lehko se řekne, těžko se dělá. Navíc kdo nás to tedy zkouší - zejména po srv. s Jk 1, 12-14?

Právě u Jakubova dopisu si musíme stále znovu zvědomovat, že řada lidí potřebuje velmi konkrétní instrukce - všední, náboženské, pracovní, životní. I Desatero je pro ně příliš abstraktním. Dobrým důkazem z exz toho jsou svědectví kaplanů z léčebny např. v pražských Bohnicích. Tam jsou lidé s duševními onemocněními i léčící se ze závislostí. A nejen ti znovu prosí o velice konkrétní směrovky do života.

Neboli nejde v první řadě o intelektuální schopnosti. Lidé prudce inteligentní a vzdělaní jsou stíženi duševními poruchami stejně často jako lidé na opačné straně stejného spektra. Se závislostmi je to stejné.

Právě pro takové lidi, kteří potřebují jasně a konkrétně říct, co je dobře a co je špatně, je v první řadě sepsán list Jakubův. A kniha Přísloví. Proto je v kánonu také protipól těchto knih: Kazatel, Jób či Pavlovy dopisy. Nevyhnutelně totiž i lidé vyžadující a potřebující zcela konkrétní instrukce přerostou, překročí svůj stín (nebo by alespoň měli), a tak černobílého vnímání světa i jednání svého a bližních.

Tak se Jakub bude vždy znovu pokoušet zjednodušit, „elementarizovat“ Pavlovo učení o spáse z pouhé Boží milosti. Proto může napsat, že člověk se má radovat, když prochází trápením - kdo se osvědčí, je silnější („co tě nezabije, to tě posílí“). Že tím vzniká otázka, kdo vlastně zkouší a jestli vůbec slovo „zkouška“ není zcela zavádějící - tak se výše uvedení lidé neptají. Alespoň nějaký čas. A když se začnou ptát - jsou zde další části Písma a teologie.

Proto některé oddíly JK působí také trochu naivně. Tak např. Jk 1, 5-8: Stačí prosit Pána a on mě učiní moudřejším. Bůh přece dává všem a bez výhrad!

To je však velice ožehavé tvrzení, které může snadno zničit člověka - tak se i Jakubův dopis pokouší vyvážit tuto „mechanizaci víry“ důrazem na nepochybování. A že pochybující od Pána samozřejmě nic nedostane.

Avšak víra bez pochybností? To je definice fanatismu i fundamentalismu, a tak živná půda pro křesťany, kteří nenávidí a „opravují“ homosexuály (nebo jim zakazují vychovávat děti nebo „praktikovat“ svou podstatu) nebo posílají dětskou křížovou výpravu do Svaté země nebo kteří mají Písmo za další nástroj prosazování vlastní agendy.

Avšak Jakub toto, domnívám se, nemyslel. Opět opustíme své boty a stoupněme si do bot člověka, kterému nebylo umožněno úspěšně vystudovat ani základní školu. Takový člověk je velice nestálý, protože mu chybí základní návyky, které lidská společnost odjakživa vyžadovala (ačkoli jejich podoba a rozsah se mění). V důsledku je takový člověk rozpolcený a mění svou víru, církve i principy a postoje jako ponožky - protože takhle modlitba či obřad zrovna nezafungovaly. Tehdejší postoje nepřinesly důsledky, které jsem chtěl. Nebo pouze ne v tak krátkém době, v jaké jsem chtěl.

Jakubovi jde o povzbuzení k vytrvalosti důvěry a pevnosti v biblickou zvěst. Vždyť je pravda, že Bůh nikoho nediskriminuje. Je pravda, že je-li nějaká moudrost na tomto světě, pak je to Moudrost Boží. A Bůh ji skutečně nabízí všem.

Je pravda, že právě člověk se Božímu slovu či pohledu na věc často brání. Bere si z nich jen situačně se hodící kousíčky. Čímž se nevyhnutelně zavírá a vyhýbá Boží Moudrosti - protože hledá, co zrovna potřebuje na daných „vlnách“ a „vichřicích“ svého života. Celek Boží Moudrosti je pro lidskou bytost obtížný, nepříjemný - je svého druhu zkouškou.

Moudře prožitý život však je takový, který usiluje celistvě přijmout Moudrost Stvořitelovu. Pouze takový člověk se může radovat ze zkoušek, prokazovat vytrvalost a vyznávat nedostatek moudrosti. A tak právě v moudrosti růst. A nebýt rozpolceným ani nestálým. Avšak k tomu je potřeba přijmout Boží, tedy biblickou, moudrost *celou*. Celou ji znát i pochopit. Kam až jednotlivec může.

Závěr

Nechť se tedy čtenář nenechá zmást vlastní žádostivostí (Jk 1, 14) ani u čtení epištoly Jakubovy. Vypadá sice prostě a jednoduše, avšak v takovém pochopení vede k hledání mechanismů, které neexistují a nefungují. A epištola se nepokouší je sdělit. Např.: Vždy, když prosím, tak dostanu. A když ne, pak špatně věřím a špatně se modlím. Nic takového Jakub ani nenapsal, ani nemyslel.

Často jsou obsahem Jakubovy epištoly mudroslovné aforismy jako: „Kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá.“ Nikoho by nenapadlo, že toto platí ve 100% případech a ještě ke všemu v krátkém časovém horizontu. Ale zároveň na této „lidové moudrosti“ něco je - Boží mlýny melou. Avšak hledání pravdy ukazuje, že takhle jednoduše se o světě nedá pravdivě a výstižně hovořit. Takovéto formulace jsou sice trochu součástí Boží moudrosti. Avšak jsou tou částí, kterou člověk může vypozerovat ve světě kolem sebe (jde o tzv. přirozenou teologii). Bez teologie zjevení jde však spíše o neaplikovatelné a ne moc nosné tlachání aforismů.

Jakubův dopis, jako každá část kánonu, tedy vede k velice hlubokým otázkám i odpovědům - ačkoli na první přečtení mohou působit až urážlivě či pohoršlivě. A takřka vždy působí velice náročně až tvrdě. Ale stejné nalezneme i v evangeliích, prorocích, Tóře a Spisech...

Nakonec Jakub má pravdu, že se máme radovat, když procházíme obtížnými situacemi. Hospodinův věrný přece věří a spoléhá, že vše má v rukou Hospodin. A že „neuvodí do zlého,“ tedy že v každé situaci se lze rozhodnout správně = dle Hospodinova „pohledu na věc.“

Píseň: S120 - Jednou budem dál + modlitba Páně
Rozhovor